Elina Ryymin
Lakimies
Valtiokonttori
14.3.2022

Valtiokonttorin lausunto tarkastusvaliokunnalle Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuus ja palveluiden vaikuttavuus -tutkimuksesta

Tarkastusvaliokunta on pyytänyt näkemyksiä Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuus ja palveluiden vaikuttavuus -tutkimuksessa esitetyistä suosituksista erityisesti niiden toteuttamiskelpoisuuden näkökulmasta.

Valtiokonttori kiittää tarkastusvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto ja toteaa seuraavaa:

Johtopäätöksissä ja ehdotuksissa on nostettu esiin automaattisen talousraportoinnin mahdollisuudet sekä AURA-käsikirja. Siihen on muun ohella dokumentoitu palveluluokat, joiden perusteella kunnat, kuntayhtymät ja jatkossa hyvinvointialueet raportoivat taloutta koskevat tietonsa Valtiokonttorin hallinnoimaan kuntatalouden tietopalveluun.

Palveluluokitellun kirjanpitotiedon tuottaminen edellyttää sekä kunnissa, kuntayhtymissä että tulevilla hyvinvointialueilla sitä, että liiketapahtumat sidotaan palveluluokkaan kirjanpidossa asti. Näin voi tehdä joko tapahtumatasolla tai muulla yleisemmällä päättelyllä. Mitä enemmän palveluluokkia on, sitä tarkempaa tietosisältöä saadaan valtakunnallisesti vertailukelpoisessa muodossa. Seikkaperäisempi tietosisällön tuottaminen kuitenkin sitoo myös voimavaroja enemmän dokumentoinnin ja kirjanpidon tehtäväalueilla.

Edellä todetun johdosta Valtiokonttori pitää tärkeänä, että palveluluokituksen tarkkuudessa löydetään tasapaino karkean ja tarkan tason välillä. Valtiokonttorin näkemyksen mukaan arvioinnissa on tarpeen ottaa huomioon sekä kustannus- että hyötynäkökohdat yhtäältä tiedon tuottamisen ja toisaalta tiedon hyödyntämisen osalta.

Valtiovarainministeriö päättää kulloinkin sovellettavasta palveluluokituksesta. Ministeriö on kuullut eri vaiheissa sekä tiedon tuottajia että tiedon tarvitsijoita.

Sosiaalietuuksien yhteensovittaminen ja viranomaisten yhteistyö

Tutkimuksen johdantokappaleessa mainitaan sosiaalietuusjärjestelmän sekä eri etuuksien yhteensovituksen vaikutus syrjäytymisen ehkäisyssä. Tutkimuksen 5 luvussa ”Sosiaaliturvan ja syrjäytymisen väliset kytkökset” nostetaan esiin toimeentulotukijärjestelmä ja esimerkiksi Ohjaamo-toiminta.

Valtiokonttori korostaa, että eri sosiaaliturvaluonteisilla korvausjärjestelmillä on roolinsa nuorten syrjäyttämisen ennaltaehkäisemisessä. Valtiokonttori korvaa ase- tai siviilipalveluksen keskeytymisen jälkeen palveluksessa sattuneet sotilastapaturmat sekä palvelussairaudet. Palveluksen keskeytyminen voi aiheuttaa joillekin nuorille merkittävän syrjäytymisriskin varsinkin, jos nuorella on terveydellisiä, taloudellisia tai sosiaalisia huolia tai häneltä puuttuu työ- tai opiskelupaikka. Riittävän ajoissa aloitettu ammatillinen kuntoutus ehkäisee työkyvyttömyyttä ja syrjäytymistä sekä nopeuttaa työhön tai opiskeluun paluuta tehokkaasti. Tämän varmistamiseksi Valtiokonttorilla on käytössään kevyen kuntoutuksen malli. Valtiokonttori myös ohjaa ja neuvoo varusmiesasiakkaitaan muun muassa Kansaneläkelaitoksen nuorille suunnatun matalan kynnyksen kuntoutuksen piiriin.

Valtiokonttori ei kuitenkaan pysty tukemaan nuorta, jos palvelus keskeytyy muun syyn kuin sotilastapaturman tai palvelussairauden vuoksi. Lisäksi toisinaan korvaus- ja kuntoutusasioissa toimivalta kuuluu toiselle viranomaiselle. Valtiokonttori katsookin, ettei nuoren auttaminen voi vaarantua, vaikka korvausvastuussa oleva viranomainen vaihtuu. Syrjäytyneellä tai syrjäytymisvaarassa olevalla nuorella ei välttämättä ole voimavaroja ottaa yhteyttä esimerkiksi Kansaneläkelaitokseen tai kunnan sosiaalitoimeen, vaikka häntä olisi näin ohjattu tekemään. Keskeistä on siten Valtiokonttorin näkemyksen mukaan nuoren tukeminen saattaen vaihtaen toimijoiden välillä.

Edellä lausutun johdosta Valtiokonttori katsoo, että varsinaisten sosiaalietuuksien ohella myös sosiaaliturvaluonteisten korvausjärjestelmien rahoituksen ja palvelutarjonnan on oltava sopusoinnussa varsinkin haavoittuvassa asemassa olevan asiakaskunnan palveluntarpeen kanssa.

Lopuksi Valtiokonttori toteaa, että Ohjaamo-toiminnan lisäksi myös kutsuntatilaisuuksissa ja siihen liittyvässä Aikalisä-hankkeessa voidaan tavoittaa nuoret, joilla on haasteita elämänhallinnassa. Kutsunnat eivät toisaalta kata kuitenkaan koko ikäluokkaa.

Valtakunnallisesta koordinaatiosta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön ja –politiikan vastuualue. Aikalisä-toimintaa kunnassa toteuttaa etsivä nuorisotyö osana perustyötään. Aikalisä-toiminnan tavoitteena on edistää nuoren siirtymistä kutsunnoista varusmies- tai siviilipalvelukseen sekä tarvittaessa tukea nuorta palvelukseen pääsemisessä, palveluksen suorittamisessa ja siirtymisessä palveluksesta koulutukseen, työhön tai muuhun nuoren tarvitsemaan palveluun. Aikalisä-toiminta tarjoaa nuorelle tukea palveluksen keskeytyessä.

Aikalisä-toiminta tarjoaa nuorelle tukea ennen kutsuntoja, kutsunnoissa, palveluksen suorittamisen aikana tai päättyessä. Aikalisä-toiminta tekee yhteistyötä puolustusvoimien, siviilipalveluskeskuksen, Kansaneläkelaitoksen ja Valtiokonttorin palvelujen kanssa sekä poikkihallinnollisesti kunnissa. Toiminta on koko maan kattavaa, ja toimintaa ylläpitävät kunnat tai kuntien kanssa sopimuksen tehneet organisaatiot. Toiminta on hyvä tapa saada kiinni koko nuorten miesten ikäluokka ja tunnistaa sieltä ne nuoret, jotka tarvitsevat tukea. Toimintaa on Valtiokonttorin mielestä syytä kehittää edelleen.